

Beszélgetés Sebeők Jánossal — ezúttal nem a bioszféráról

Közéleti hidegháború

Sebeők Jánost mind az irodalomban, mind pedig a természetvédelemben különként tartják számon. Irodalmi munkásságának egyik legfontosabb tárgya a természetvédelem; a természetet legelső sorban pedig a tollával kívánja védeni. Most mégsem erről, hanem a magyar közélet aktuális kérdéseiről beszélgettünk vele.

— Regényeinek szinte mindegyike globális kérdésekre keresi a választ. Ezekhez képest a hazai események nyilván eltörpülnek, viszont az utóbbi időben néha ezekkel kapcsolatban is gyakrabban megnyilatkozik. A Tokaji Íróklubban elmondottakból vagy a Magyarok Világtalálkozójaival kapcsolatos nyilatkozataiból pedig úgy tűnt, határozott és naprakész véleménye van a magyar közletről. Hogy érzi magát ma Magyarországon?

— Ha a magyar közélet nem itt, egy jellegzetes közép-európai közegben játszana el rendkívüli nagyjeleneteit, akkor az autonóm íróként alkotó állampolgár nyugalomával szemlélném. Hozzá kell tennem: Magyarország ma polgári demokrácia és én nem tartozom azok közé, akik megfélemeznek arról, hogy ez a megvalósult lehetetlenség. Számomra még mindig élményszerű az a típusú intellektuális szabadság, amely osztályrészemül jutott a puha diktatúra után. De tekintve, hogy demokráciánk — aligha szívderítő politikai csatározásaival — ebben a kelet-európai térben nyilvánul meg, nem látom a garanciáit annak, hogy a folyamat megmaradnak egy angol, francia vagy olasz parlamenti csatározás keretei között és nem válnak a balkanizáció részeivé. A kérdés az, hogy ami itt zajlik nemzeti öntisztulási folyamat-e — amely egy markánsabban szektorokra osztott politikai demokráciához vezet —, vagy pedig belpolitikai okokból Magyarország is el fog süllyedni a Balkán iszapjában.

— Említette azt a máig ható intellektuális élményét, amit végül is a rendszerváltást követő politikai válto-

zások adtak önnek. Érdekeltek egyáltalán az elmúlt évtizedben a hatalmat, és érdeklik-e most az ön ökológiai-irodalmi „ügyei”?

— Akkortájt a hatalom nem foglalkozott különösképpen a regényeimel, most pedig végképp nem, de el kell mondanom, hogy a „Médiurn” kapcsán mégis meg kellett tapasztalnom a Kádár-rendszer működését, bár Isten őrizzen attól, hogy a publikálásért folytatott küzdelmemet ellenállási mítosszá tuffozzam. Abban viszont biztos vagyok, hogy öt évvel ezelőtt nem éreztem magam szabad embernek; a lágy diktatúra folyamatosan jelen volt az életemben. Akkor nem beszéltem erről, mert számomra ez magánügy volt. Ezért nem is törekedtem részvételre a demokratikus ellenzék munkájában, persze a demokratikus ellenzék sem közeledett túlzottan felém.

— Én nem a politikai típusú problémákat tartottam saját írói munkásságomban a legfontosabbnak. Ez korántsem jelenti azt, hogy magánéletemben e problémák ne lettek volna fontosak. Egy évtizednyi időt vett el tőlem a „Médiurn” megírása. Ez alatt átgondolhattam a lényegi kérdéseket. Utólag szemléve e hosszú hallgatás talán nem csak belső indítékokból adódott. Aligha véletlen, hogy épp 1989 óta publikálok folyamatosan, noha régebben is volt mondanivalóm arról, ami történik. De ezek a mondanivalók sohasem voltak számomra olyan fontosak, hogy váltalmam volna értük mindazt, amit a belső és külső cenzúrával folytatott sántáni párbeszéd jelentett. Nem **Eörsi István** típusú autonómia az

enyém, bár nagyon mély tisztelettel tekintek **Eörsi** vagabundos, vagy a ma MDF-mezenben jelentkező nemzeti érzelmű alkotók akkori demokratizmusára.

— Ez utóbbiak néhány prominens képviselőjének demokratizmusához — talán enyhe is a kifejezés — ma már kétségek férnek...

— Számomra a nemzeti és a polgári gondolat egymás elleni kijátszása tragédia. Mert mind a nemzeti, mind pedig a polgári érület kifejeződését valóságos felszabadulásként és mítoszként éltem meg annak idején. Feltételeztem, hogy ha a lágy diktatúra két pólusra, az „avantgárd” jellegű személyi autonómiára és a nemzeti gondolkodásra reagál érzékenyen, akkor a demokráciában e kettő szövetsége tartós marad. Ehhez képest az történt a magyar belpolitikában, ami 1945 után a világpolitikában: volt egy sántáni erő, ami ellen létrejött egy szövetség. A győzelem után viszont a korábbi szövetségesek egymás torkának ugrottak és kialakult a hidegháború. Nos, a mai magyar közéletben is hidegháború van... Ráadásul a küzdelem menthetetlenül eufemizálódik: egyre hisztérikusabb ellenségek jelennek meg a különböző szekértáborokban. Ezek az ellentmondások pedig nem nevezhetők nevükön, mert mitológiai panelek szerint gondolkodó eszmevilágok iszapbirkózása folyik. Legalábbis én így látom és így élem meg.

— Ön, aki a szívén viseli az amazóniai őserdők sorsát, aki javaslatot tett Francia Guyana természetes erdeinek védelmére, természetvédőként óhatatlanul „internacionalis-

ta”. Mit jelent az ön számára a magyarság?

— A magyarságot megvallani szokás. Ebbe tehát óhatatlanul bekapcsolódik a vallás fogalma. Számomra a magyarság a hitélet szintjén megvalósuló élmény és — mint ahogy ahhoz, hogy római katolikusként hányszor járok gyónni és hányszor áldozok — a társadalomnak ehhez sincsen túl sok köze.

Magyar vagyok és a magyar nyelv gondolatvilágán belül élek. Számomra a magyarságtudat egy

ima, míg mondjuk Csoóri Sándoré inkább egy pápalátogatáshoz hasonlítható. Lelkemben és szívemben tehát magyar vagyok, de közéleti és írói munkásságomnak — mint mondtam — nem ez az élmény a fő tárgya. Ezeregy fontos dolog van a világban, mégis szakosodnunk kell valamire. Lehetőleg valami olyasmire, amit szebben tudunk kifejezni a többieknél. Egyébként sajnálatosnak tartom, hogy a magyarságtudat mint privát élmény nem nagyon kap szót ma-

küzdelmet az eszméiért. Aztán egyszer csak szakított a mozgalommal...

— Miután megírtam a „Lázadó bioszféra” című könyvet, amely az ötödik évtáj filozófiája. Egy kötetbe gyűjtve, tételesen is megismerhetők immár tehát azok a gondolatok, amelyek népszerűsítésére elintézte a Voks Humana mozgalom létrejött. Persze, ha valaki a természetvédelmet a gyakorlatban is művelni szeretné, akkor óhatatlanul politizálni kényszerül. Ráadásul abban a politikai életben kell részt

akkor az előbbi választottam. Dolgozott bennem egy nagyregény, amit be szerettem volna fejezni, és nem kívántam a szellemi leépüléssel együttjáró napi politizálásnak koncul vetni.

A politika — műfajából adódóan — a filozófiához vagy az irodalomhoz képest merő hazugság. Mert ami politikailag jó kompromisszum, az íróilag és filozófiailag megalkuvás, sőt árulás. Én viszont még egy szent célt sem voltam hajlandó ezt a kompromisszumot megkötni...

Soha nem kívánok többé más nevében, a nép nevében, de még a Bioszféra Párt vagy a Voks Humana mozgalomában sem szólni. Nem érzem magam erre felhatalmazva. Az a nyakkendő, amit a fényképfelvétel előtt az olvasó kedvéért felvettem, talán jól áll, de a többes szám első személy demagóg nyakkendője semmiképpen sem.

— Ha jól tudom, elkészült az új regény. Mire számíthatnak a Sebeők-rajongók?

— „Nyolc mérföldes” léptekkel szeretek haladni. Sohasem vonzotak a Jókai- vagy éppen Balzac-féle regényfolyam jellegű életművek. Első regényem, a „Sárkányviadal” ugyanolyan távol esik a „Médiurntól” mint az a „Lázadó Bioszférától”. Stílusában és mondanivalójában egészen új világ a most elkészült regény is. Ezúttal nem az ember — természet, hanem az ember — történelem viszonyt vizsgálom. Álkülsregényről van szó, amely álkulccsal áltrekkbe nyit. És bár egyetlen részlet sem hasonlít benne kulcsregényszerűen a huszadik század valamely konkrét eseményére, az egész regény mindazonáltal a huszadik század lidércnyomását idézi. Új könyvem a politikum tragikomédiája, annak ellenére, hogy nem emberek, hanem a mitológiából és a történelemből „eltérített” figurák a szereplői. Lefesti, hogy a politikum miképpen darálja be a maga abszurd emészetőrendszerébe a legendákat, a meseit, az esztétikusait és a szakrálisait.



Sebeők János

FOTÓ: SZABÓ-JILEK ADÁM

fontos és szent élmény. Éppen ezért nem tartok igényt arra, hogy a társadalom ezt megmérje. A magyarságtudattal ma pontosan az a probléma, hogy egy mérhető és politikai jellegű kategóriának tételezzük fel. Persze kétségtelen, hogy van politikai aspektusa is, mint ahogy a pápalátogatás és egy ima is a hitélet része. Nos, az én magyarságom inkább olyan mint egy éjszakai

napság. Inkább csak mint kollektív tudat vagy mint bizonyos politikai szándékok hivatkozási alapja.

— Az író Sebeők János viszont már régen az ökológiára „szakosodott”. Iskolát teremtett, később ketrecbe vonult és „Voks Humana” néven mozgalmat szervezett. Minden úgy ment, ahogy a nagykönyvben meg van írva: születik egy író-teoretikus, aki a gyakorlatban is felveszi a

vennie, amelyről fentebb már elmondtam a véleményem. És még valami. Ha végignézünk a magyar közélet íróból lett politikusain, könnyen beláthatjuk, hogy párhuzamosan a kettőt nem lehet csinálni. Az íróból lett politikusok megszüntek szépférré lenni. Amikor nekem döntenem kellett, hogy író maradok-e, vagy pedig alapvetően természetvédő aktivistává válok,